

Науковий керівник: к.ф.н., доц. Сурадейкіна Т.В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНОСТІ

Анотація. У статті розглядається поняття комунікативної компетентності як одне з ключових питань у методиці навчання другої іноземної мови. Наведено найбільш ефективні види наочності для формування комунікативних навичок учнів на уроках англійської мови, їх використання при проведенні пробного навчання та аналіз отриманих результатів.

Ключові слова: спілкування, комунікативна компетентність, навички говоріння, наочності, пробне навчання.

***Summary.** The article deals with the concept of communicative competence as one of the key issues in the methodology of teaching a second foreign language. The most effective types of visualization for the formation of students' communicative skills in English lessons, their use in trial teaching and analysis of the results are presented.*

Communication is differently defined and explained by the intellectuals of various disciplines in the field of pedagogy, methodology, psychology etc. After all, this process applies to every aspect of life, including home, business and social interactions. Such attention to this concept determines its place in the process of learning a second foreign language. The ability to speak a foreign language fluently is represented by the presence of speech skills: grammatical, lexical, pronunciation. Therefore, the barrier that may arise in the future must be «broken» at school. For that reason, the influence of the use of visual aids in the formation of communicative competence of high school students is an important topic for research.

Having analyzed different types of visualization, it was possible to determine the most effective ones and on the basis of them a set of exercises for the development of students' communicative skills was

compiled. By conducting trial teaching, it was proved that the use of visual materials has a positive effect on the formation of communicative competence, improves students' academic achievements and their confidence in the language environment.

In our future research, we intend to focus on use of visualization on the formation of other skills.

Keywords: *communication, communicative competence, speaking skills, visual aids, action research.*

Поняття комунікативної компетентності, особливості її становлення та розвитку викликали інтерес безлічі науковців у різні періоди. М. Канале та М. Свейн вважають, що комунікативна компетентність — це «синтез основної системи необхідних знань та навичок для спілкування» [11, с. 9], тоді як Б. Шпіцбенг стверджує: «Комунікативна компетентність складається з трьох взаємозалежних конструкцій: знань, вмінь та мотивації» [36, с. 160], включаючи мотивацію як одну із основних частин концепції. Д. Г. Гаймс тісно пов'язує формування комунікативних навичок із соціально-культурними елементами [19, с. 91]. Нами ж досліджується зв'язок між формуванням комунікативних навичок та застосуванням різноманітних видів візуалізацій. Обрана тема роботи є висвітлена не повністю, що визначає актуальність нашої роботи.

Метою проведеної роботи є визначення впливу наочності на формування комунікативної компетентності учнів середньої школи при її використанні на уроках англійської мови. Поставлена мета вимагає послідовного рішення наступних завдань:

- визначити поняття спілкування та комунікативної компетентності;
- навести опис різних типів наочних матеріалів, використовуваних при навчанні іноземної мови, та виділити найефективніші з них;
- розглянути причини використання наочності при викладанні іноземної мови;
- скласти комплекс завдань для формування комунікативних навичок учнів на уроках англійської мови;
- описати проведення пробного навчання та його результати;

– проаналізувати виведені дані.

Отримане підтвердження доброякісного впливу застосування різноманітних видів наочних матеріалів на формування та розвиток комунікативної компетентності учнів середньої школи на уроках англійської мови визначає новизну проведеного дослідження. Теоретичні праці вчених в галузі освіти, а також підручник *Solutions Pre-Intermediate 3rd Edition* складають матеріал дослідження.

Як стверджує Д. П. Даннелс: «спілкування – це двосторонній процес, який передбачає обмін інформацією. Щоб комунікація відбулася, хтось має надати інформацію – а хтось повинен її отримати та зрозуміти» [1, с. 197]. Досліджуючи це поняття, ми дійшли висновку, що, справді, спілкування – це доволі складний процес взаємодії живих істот, основа якого полягає у сприйнятті, розумінні та обміні інформацією. На цьому етапі можемо виділити суб'єктів спілкування: комунікатора – особу, що передає певне повідомлення, та реципієнта – людину, яка це повідомлення отримує. Також виділяють такі аспекти спілкування як зміст, мету та засоби. Зосередимось на засобах спілкування, що означають способи кодування, передачі, обробки та декодування повідомлення. Саме розглядаючи кодування інформації, бачимо, що її передача може відбуватись за допомогою не тільки мови, але й інших знакових систем, також органів чуття людини, різної техніки тощо. Виділяємо наочні матеріали як один із засобів передачі інформації, який особливо використовуватимемо у нашому дослідженні формування комунікативної компетентності. У зв'язку з цим варто дати визначення комунікативній компетентності, що є об'єктом нашого дослідження і означає «здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування» [2, с. 28]. Саме формування цих знань, умінь і навичок для ефективного спілкування за допомогою використання наочності і є предметом проведеного дослідження.

У статті «Візуальне навчання: 6 причин, чому візуальне зображення є найпотужнішим аспектом навчання» Д. Джандхьяла

розказує про переваги наочності, що є причинами її використання при навчанні [3]. Він наводить наступні твердження:

- візуалізована інформація переходить на зберігання у довготривалу пам'ять;
- інформація передається швидше із допомогою візуалізації даних;
- при використанні наочності покращується розуміння повідомлення;
- візуалізація викликає емоції, що пришвидшує запам'ятовування;
- наочні матеріали збільшують мотивацію учнів до навчання;
- візуалізація даних допомагає не тільки учням, але й учителям у прогресі процесу двостороннього навчання.

Таким чином, охарактеризувавши видимі причини для застосування наочності у навчальному процесі, розглянемо найбільш ефективні види наочних матеріалів для навчання, серед яких:

- навчальні плакати;
- картинки та зображення;
- інфографіка;
- таймлайни;
- креативні презентації;
- флеш-карти;
- освітні діаграми;
- роздатковий матеріал;
- реквізит;
- відео;
- онлайн програми та сайти.

Провівши критичний огляд літератури та проаналізувавши наведену вище інформацію, ми створили комплекс вправ для формування комунікативної компетентності учнів середньої школи на уроках англійської мови із застосування наочних матеріалів. Для прикладу продемонструємо одну із 40 розроблених нами активностей під назвою – термінові новини. Потрібні для заняття матеріали: роздруківки із реальними актуальними новинами на різний спектр емоцій, реквізит для «ведучого». Умови: вчитель готує кілька коротких новинних оповідань для читання різними

учнями, беручи історії безпосередньо з реальних джерел, таких як:

- The Times in Plain English
- Breaking News English
- News in Levels
- FluentU

Вчитель розділяє клас на команди по чотири-п'ять учнів у кожній. Кожна команда отримує одну з підготовлених коротких новинних статей. Один студент з команди буде прикидатися ведучим новин, які розповідають про цю історію. Тільки він читає новину і згодом повинен переказати її скорочено без опорного листа. Інший студент грає польового репортера, який візьме інтерв'ю у решти студентів – їхні враження від почутої новини. Ці студенти можуть зіграти або перехожих («люди на вулиці», історія опитування громадської думки), або очевидців події (наприклад, хуртовини, автомобільної погоні або пожежі) також. Ця вправа поєднує в собі читання, письмо (підготовка «репортажу» і «питання для інтерв'ю») і усне мовлення. Студенти, які відіграють «людей на вулиці» або «очевидців», отримують можливість відповідати спонтанно, особливо якщо вони не обізнані про питання репортера заздалегідь, а також є більше можливостей попрактикуватися в мові, що виражає емоції, оскільки вони будуть висловлювати свою думку стосовно цікавої теми або висловлювати свою реакцію щодо драматичної події.

Розроблений нами комплекс вправ використовувався при проведенні пробного навчання, яке відбувалось у Бучацькій гімназії імені В. М. Гнатюка у 7-А класі на базі підручника – Solutions Pre-Intermediate 3rd Edition [4]. Було вирішено розділити учнів 7-А на дві групи – контрольну та експериментальну. Поділ учнів на групи здійснювався за їх річними оцінками з англійської мови за попередній рік. Середня оцінка кожної групи складала 9,2, що свідчить про те, що учні контрольної та експериментальної груп на початку пробного навчання були на відносно однаковому рівні, що продемонстровано у таблиці 1, де К. Г. – контрольна група, Е. Г. – експериментальна група, Сер. ар. – середнє арифметичне:

Таблиця 1.

Поділ на групи за середнім арифметичним

Група	Оцінка						Сер. ар.
К. Г.	11	11	12	8	7	6	9,2
Е. Г.	11	11	10	8	9	6	9,2

Перед початком проведення пробного навчання учні обох груп складали попереднє тестування для простеження прогресу навчання в подальшому. Результати, попереднього тестування наведено у таблиці 2:

Таблиця 2.

Результати попереднього тестування

Група	Оцінка						Сер. ар.
К. Г.	11	11	11	7	7	6	8,8
Е. Г.	11	10	10	8	8	7	9

Бачимо, що результати груп схожі: контрольна група отримала 8,8 бала, вираховуючи середнє арифметичне, в той час, як експериментальна – 9, що складає різницю у 0,2 бали. Також у кількісному співвідношенні учнів з високими і середніми оцінками в обох групах є однакова кількість, якщо опиратись на наступну класифікацію:

- 10-12 балів – високі результати;
- 6-9 балів – середні;
- 0-5 балів – низькі.

Опісля було проведене пробне навчання, суть якого полягала у навчанні контрольної групи без змін, за стандартною програмою, тоді, коли експериментальна група навчалась із посиленням використанням наочних матеріалів, які розширювали уже існуючі комунікативні завдання із підручника, або ж були використані як цілковито нові активності, спрямовані на розвиток комунікативних навичок учнів. Завдання були сформовані, базуючись на розробленому нами комплексі вправ.

Заключним етапом проведення пробного навчання було контрольне тестування, метою якого було показати ефективність використання наочності при формуванні комунікативної компетентності учнів. Проведене тестування дало наступні

результати (Таблиця 3):

Таблиця 3.

Результати контрольного тестування

Група	Оцінка						Сер. ар.
К. Г.	11	11	11	8	7	6	9
Е. Г.	11	11	11	9	9	8	9,8

Відтак споглядаємо зміни у досягненнях учнів після проведення пробного навчання. Середній бал контрольної групи зводиться до 9, на противагу експериментальній групі, середній бал якої – 9,8. Кількість учнів з високою успішністю у контрольній та експериментальній групах дорівнює 3, із середніми результатами – також 3, що не відображає жодних змін у кількісному співвідношенні успішності учнів. Разом із тим, вбачаємо різницю в оцінках, отриманих після попереднього та контрольного тестувань, що можна переглянути у таблиці 4:

Таблиця 4.

Порівняння оцінок за попереднє та контрольне тестування

	Результати попереднього тесту						Результати контрольного тесту					
КГ	11	11	11	7	7	6	11	11	11	8	7	6
ЕГ	11	10	10	8	8	7	11	11	11	9	9	8

Порівняно із контрольною групою, де оцінку покращив лише один учень, у експериментальній групі свою академічну успішність збільшило 5 із 6 учнів, що демонструє суттєвий позитивний вплив використання наочності при формуванні комунікативної компетентності учнів середньої школи на уроках англійської мови. Порівнюючи середні оцінки груп за попереднє та контрольне тестування отримуємо наступні дані (Рис. 1.):

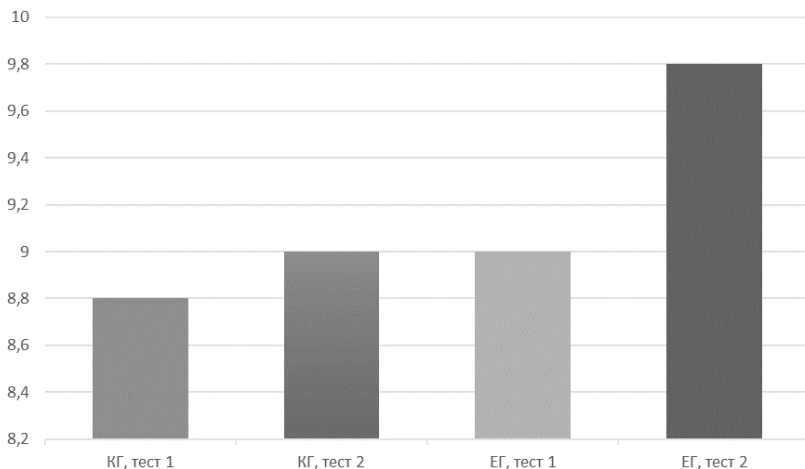

Рис. 1. «Порівняння результатів попереднього та контрольного тестів»

Простежуємо значний прогрес експериментальної групи: починаючи із середньої оцінкою у 9 балів, вони досягнули результату у 9,8 бала, що на 0,8 бала вище за відносно короткий проміжок часу. Натомість просування контрольної групи незначне: середня оцінка за попередній тест складала 8,8 бала і 9 цілих за контрольний тест, отримуючи різницю у 0,2 бала.

Проаналізувавши отримані дані, можемо стверджувати, що використання наочних матеріалів на уроках англійської мови для формування та розвитку комунікативної компетентності учнів середньої школи має позитивний вплив на їх академічні досягнення, а також впевненість володіння мовою.

Вважаємо перспективним дослідження використання наочності при формуванні інших компетентностей у вивченні іноземної мови.

Література:

1. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1980. P. 1-47.
2. Dannels D. P. Eight essential questions teachers ask: A guidebook for

- communicating with students. New York, NY: Oxford University Press, 1st edition, 2014. 272 p.
3. Hymes D. H. On communicative competence. In J. B. Pride, & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics: Selected readings*, 1972. P. 269-293.
 4. *Solutions Third Edition Pre-Intermediate Student's Book* / T. Falla, P. Davies. – Oxford: Oxford University Press, 2016. – 144 с.
 5. Spitzberg, B. H. The Interactive Media Package for Assessment of Communication and Critical Thinking. Testing a programmatic online communication competence assessment system. *Communication Education*, 60, 2011. P. 145-173.
 6. Visual Learning: 6 Reasons Why Visuals Are The Most Powerful Aspect Of eLearning. eLearning Industry, 2017. URL: <https://elearningindustry.com/visual-learning-6-reasons-visuals-powerful-aspect-elearning>
 7. Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Растяниников П. В. *Диагностика и развитие компетентности в общении*. М., 1990. 280 с.